

Good morning, class

Geschiedenis in het tweetalig onderwijs

Good morning, class. Please take your seat and take out your history books and notebook. Open your textbook on page 43 and workbook on page 38. The lesson plan is on the whiteboard. We'll start with the assignments you made. Did anyone have a problem with any of the tasks I set? OK, read that task, tell your problem so we can see how the others solved this problem.

Ger Jan Onrust
is afdelingsleider
tweetalig onderwijs
op het Varendonck-
College.

Iedere dag zal het bovenstaande tientallen malen op Nederlandse scholen te horen zijn. De leerlingen krijgen er geen geschiedenis, maar *history*, de taal is niet Nederlands, maar Engels. En dat niet even, maar de gehele les. De leerlingen zitten immers op de tweetalige afdeling van hun school, de afdeling waar in de onderbouw minimaal de helft van de lessen in het Engels worden gegeven. Geschiedenis is één van de vakken die vaak in het Engels worden gedoceerd. Maar hoe gaat dat nu, geschiedenis geven in het Engels?

Dit artikel tracht antwoord te geven op de vraag hoe de praktijk van het Engelstalig geschiedenis geven binnen een tweetalige afdeling eruit ziet. Wat zijn de voor- en wat zijn de nadelen? Andere vragen die aan bod komen zijn: welke methoden worden gebruikt en waarom die? In hoeverre wordt anders les gegeven binnen tweetalig onderwijs (tto) in vergelijking met de reguliere geschiedenislessen? We kijken ook naar specifieke tto-zaken, zoals CLIL (*Content and Language Integrated Learning*) en EIO (Europese en Internationale Oriëntatie). Daarnaast wordt een korte schets gegeven van de geschiedenis van het tto en staan in een apart kader een aantal internet-tips. Het artikel is bedoeld voor tto-geschiedenisdocenten die willen lezen hoe collega's 'het doen', maar zeker ook voor wie zich afvraagt wat dat nu eigenlijk is, dat tweetalig onderwijs. Per slot van rekening wordt op dit moment op meer dan twintig procent van de Nederlandse scholen tweetalig onderwijs verzorgd.

Deze bijdrage is gebaseerd op een schriftelijke enquête die is ingevuld door dertien tto-geschiedenisdocenten. Deze groep is geworven onder deelnemers van een door het Europees Platform georganiseerde jaarlijkse geschiedenisworkshop en via het netwerk van

tweetalige scholen. De collega's die de vragenlijst ingevulden hebben gemiddeld ruim zes jaar ervaring binnen het tweetalig onderwijs. Eén docent geeft twaalf jaar geschiedenis in het Engels, één (ex-tto-leerling) is nieuw in het vak. Vier van de dertien geven vanaf het begin van hun lesgevende carrière tto-geschiedenisles, de anderen zijn later ingestroomd. De meest ervaren collega staat 39 jaar voor de klas, drie tussen de 20 en 26 jaar, twee 12 jaar en de overigen tussen de 1 en 8 jaar. Het aantal tto-coördinatoren is oververtegenwoordigd met acht personen. Dit komt omdat in het scholennetwerk is geworven. De auteur van dit artikel is afdelingsleider tweetalig onderwijs en uit dien hoofde ook coördinator tto binnen zijn school.

Het begin

Het invoeringsproces van tweetalig onderwijs gaat op iedere school anders. De schoolleiding is altijd belangrijk. Er worden investeringen gevraagd, ook van docenten. Veel docenten worden gevraagd door de schoolleiding en stemmen daarmee in. Maar het kan ook anders: 'Ik was zelf tto-leerling, kende dus de voordelen uit de eerste hand en ben erg enthousiast.' Op sommige scholen, het Anna van Rijn College in Nieuwegein bijvoorbeeld, is het vanzelfsprekend dat veel van de lessen in het Engels zijn. Geert Smits geeft daar les. 'Wij zijn een echte tto-school. Tweetalig onderwijs is onderdeel van de internationaal gerichte aanpak. Wij hebben een uitgebreid uitwisselingsprogramma en overige internationaliseringsactiviteiten. Dit internationale karakter heeft mij altijd aangesproken.'

Anderen hebben een meer persoonlijke reden om in het Engels geschiedenis te geven. Ben Vriesema (Jac. P. Thijsse College) heeft een ►

Voor de ingang
van Canterbury
cathedral.

bevoegdheid Engels. Sylvia Blom (Haarlemmermeer College) is *native speaker*. Voor Kris van den Heijkant (2College Durendael) was het een bewuste keuze: 'Ik heb altijd een bredere kijk op de wereld gehad omdat als kind in Afrika heb gewoond en daar de basisschool in het Engels heb afgemaakt. In 2007 heb ik een lerarenopleiding speciaal gericht op tweetalig- en internationaal onderwijs afgerond. De combinatie onderwijs en een internationale component past goed bij mij.' Weer anderen hebben voor tto gekozen omdat het

'een uitdaging' is of juist 'omdat ik vond dat leerlingen de kans moeten krijgen in de snel veranderende wereld.' Daniëlle Kemerink, tto-onderbouwcoördinator van het Montessori College Twente, is er min of meer per ongeluk ingerold. 'Mijn stagebegeleider gaf les aan de tweetalige klassen en ik draaide met hem mee. Toen hij ziek werd nam ik de lessen volledig over. Ik had gelukkig op de universiteit veel colleges in het Engels gevolgd. Dat gaf mij een mooi instapniveau.' Voor veel docenten zal dat instapniveau niet

Ontstaan van het tweetalig onderwijs

Het Alberdink Thijmcollege, een internationale school in Hilversum, was in 1989 de eerste school in Nederland die tweetalig onderwijs invoerde. Ook de volgende vier waren internationale scholen. Daarna volgden reguliere Nederlandse scholen. Na 2000 steeg het aantal aangesloten scholen snel. Het aantal tto-scholen verdubbelde van 32 in 2002 naar 64 in 2005. Twee jaar later werd de honderdste school met een tweetalige afdeling ingeschreven. Op dit moment zijn er 119 scholen met een tto-afdeling, maar lijkt de groei wat af te vlakken. Het Europees Platform coördineert het tweetalig onderwijs in Nederland.

Tweetalig onderwijs is vooral tweetalig vwo. Er zijn meer dan 110 scholen die tto op vwo-niveau aanbieden. Het aantal tto-havo en tto-mavo scholen is aan het groeien. Er zijn nu 47 havo afdelingen en 15 vmbo tto scholen. Twee scholen in Nederland, het Valuas College in Venlo en CSG Rehoboth in Hoogezand, zijn tto Duits scholen. Meer dan 800 basisscholen bieden vroeg vreemde talen onderwijs (vvto) aan, wat wil zeggen dat vanaf groep 1 minimaal 60 minuten per week Engels wordt gesproken.

Om toegelaten te worden tot een tto-school moet op veel scholen worden voldaan aan een minimum advies en een minimum cito-score. De scholen vragen daarnaast tussen tweehonderd en achthonderd euro per jaar om de extra activiteiten, zoals reizen en examengelden, te kunnen bekostigen.

Wie zichzelf een tweetalige school wil noemen moet voldoen aan een stan-

daard. In dit pakket van eisen staat onder meer dat in de onderbouw minimaal vijftig procent van alle lessen in het Engels gegeven moet worden (vmbo dertig procent). De didactiek van het tweetalig onderwijs is activerend, het gaat immers om communicatief vreemde talen onderwijs. Centraal staat CLIL, wat staat voor *Content and Language Integrated Learning*. Dit houdt onder meer in dat vakdocenten ook talendocenten zijn. De lesstof moet zo worden aangeboden dat leerlingen min of meer automatisch betere taalgebruikers worden. Evenzogoed is het zo dat de Engelse taal het middel, maar niet het doel is, hoewel een belangrijke motiverende reden voor tto de enorme voorsprong is die leerlingen krijgen op hun collega-leerlingen in het gebruik van de *lingua francae* van de wereld.

Die voorsprong is onmiskenbaar. Vwo-leerlingen moeten aan het eind van de derde klas op het zogenaamde B2-niveau van het Europees Referentiekader voor vreemde talen functioneren. Dit is het niveau waarop gewoonlijk eindexamenkandidaten vwo zitten. Zonder dat zij op het examen gericht les krijgen, halen tto-leerlingen gemiddeld een punt hoger bij Engels op het CSE. Ook de resultaten van het vak Nederlands liggen iets hoger. Voor de overige vakken is er geen negatieve afwijking. Als een school kiest voor tto-bovenbouwonderwijs, dan worden de leerlingen voorbereid op het *International Baccalaureate*, wat de toegang tot Engelstalige universiteiten vergemakkelijkt. In de bovenbouw worden meestal, naast Engels, vrijwel alleen de vakken die

niet tijdens het CSE worden afgesloten in het Engels gegeven. Er ligt een verplichting om minimaal 1150 tto klokuren in te roosteren.

Binnen tto wordt aandacht besteed aan Europese en Internationale Oriëntatie (EIO). De leerlingen moeten internationale contacten leggen en kennis van land en volk tot zich nemen. Vaak worden buitenlandse reizen en uitwisselingen georganiseerd. In de bovenbouw volgt meestal een internationale stage. Op veel scholen worden Engelstalige voorstellingen en gastsprekers uitgenodigd. De voertaal bij de andere talen dient per se de doeltaal te zijn.

Docenten die in de tweetalige afdeling les geven behoren natuurlijk de Engelse taal op een hoog niveau machtig te zijn. Op veel scholen worden cursussen *Classroom English*, *Cambridge Advanced* en *Cambridge Proficiency* aangeboden. De laatste twee worden geëxamineerd en het schriftelijke deel in Engeland nagekeken. CAE is het minimum niveau, CPE wordt aangeraden.

Al het bovenstaande – en meer – wordt in het vierde jaar bekeken door een driekoppige commissie bestaande uit vertegenwoordigers van universiteiten, van het Europees Platform en/of van ervaren tto scholen. Als de standaard wordt gehaald, dan mag de school zich tto-junior school noemen, eventueel drie jaar daarop volgend door tto seniorschool. Eens in de paar jaar volgt een herbeoordeling. Wie meer wil weten, zie www.europeesplatform.nl en www.ikkiestto.nl.

voldoende zijn. Ook Kemerink heeft vervolgens CAE en CPE (zie kader) gehaald. Maurits Kamman, tto-coördinator op het Canisius College Almelo/Tubbergen en geschiedeniscoördinator voor het Europees Platform vertelt: 'We hebben een scholingstraject opgezet voor alle tto-docenten. Dit begon met *Classroom English*, CAE en CPE. Bijna iedereen heeft CAE en een redelijke groep CPE gehaald. Wij streven naar minimaal twee tto-docenten per vakgroep. Ik heb geschiedenisworkshops over *content and language integrated learning* bezocht en daar veel inspiratie opgedaan.' CAE, CPE en CLIL worden door veel collega's genoemd. Vooral CLIL speelt een belangrijke rol. 'Er zit veel voorbereidingstijd in het bestuderen, selecteren en geschikt maken van tto-materiaal. Goed materiaal, met name voor de bovenbouw van het vwo, is niet voorhanden', schrijft Geert Smits.

Taalvaardigheid

CLIL-proof lessen is een harde eis van het Europees Platform. De school die niet voldoet aan het integreren van taal en vak, die dat niet op een activerende manier brengt en dus geen op (mondelinge en schriftelijke) taalvaardigheid gerichte lessen aanbiedt, kan geen gecertificeerde tweetalige school zijn. Voor Giel Berkers, derde jaars tto-docent op het Varendonck-College in Asten, is het simpel: 'CLIL is een vast onderdeel van mijn lessen.' Isidor Solis (Hofstad Lyceum): 'De opbouw van de les is hierop gebaseerd.' Frans Hemmer (Pius X College): 'De CLIL activiteiten zijn het verschil.' En Bas van Rooijen (Dorenweerd College): 'Mijn lessen hebben vrijwel altijd een CLIL component. Als geschiedenisdocent ben je namelijk ook bezig met taalontwikkeling en daar moet je je bewust van zijn. Ons vak heeft een grote taalcomponent en leerlingen hebben in het begin vaak moeite met geschiedenis. In mijn lessen ondersteun ik de taalverwerving. Ik train taal-*skills*. Ik wil extra *taaloutput* van leerlingen en daar geef ik hen feedback op. De inhoud van het vak blijft altijd centraal staan.'

Jan Vermunt, tto-coördinator van het Metameer College in Stevensbeek, tracht zijn tto-leerlingen 'nog actiever bij de les te betrekken, ze zelf aan het werk te zetten. Ik leer de leerlingen hun Engels verbeteren door ze op verschillende vlakken actief met de taal in contact te brengen. Dit doe ik door werkvormen te kiezen die leerlingen actief met de taal

bezig laten zijn. Ik kijk toetsen niet alleen op inhoud, maar ook op taal na, hoewel ik daar geen punten voor aftrek.'

Voor Kris van den Heijkant gaat het verder. 'Als ik een verschil tussen tto-lessen en 'reguliere' lessen moet aangeven, dan zou het zijn dat leerlingen binnen tweetalig onderwijs bewuster bezig zijn met leren. Zij moeten namelijk twee sprongen maken. Zij moeten eerst snappen wat er wordt gezegd en vervolgens wat dat precies inhoudt. Ook als zij zichzelf uitdrukken, moeten zij dat bewuster doen. Ze moeten goed weten wat ze willen zeggen om dat in het Engels duidelijk te maken. Ik denk dat dit tot dieper begrip leidt. Ook vind ik het gewoon leuk om met leerlingen te werken die een extra uitdaging niet uit de weg gaan.' Het toepassen van CLIL kan leiden tot effecten in de Nederlandstalige lessen. Danielle Kemerink: 'In mijn reguliere klassen ben ik me ook steeds meer bewust van mijn taalgebruik en hoe ik het beste kan uitleggen. Geschiedenis is een behoorlijk talig vak, kijk maar eens naar de grote stukken tekst in onze boeken. Sommige leerlingen kunnen het daar behoorlijk lastig mee hebben en dat is echt niet alleen het geval bij mijn Engelstalige lessen.' Maurits Kamman illustreert het laatste met voorbeelden. 'Veel Nederlandse begrippen, zoals revolutie, ideologie of nationalisme, zijn voor onze leerlingen een 'vreemde taal.' Ik merk dat ik de laatste jaren steeds meer mijn CLIL-didactiek toepas in de reguliere lessen om mede dit te verbeteren.' ►

Traag begin

Is er alleen maar positief nieuws te melden uit tweetalig geschiedenisonderwijsland? Zeker niet. Vrijwel iedereen noemt de snelheid aan het begin. 'Het tempo is dan een stuk lager en dat moet je inhalen', zegt Bas van Rooijen. 'Omdat het zo'n talig vak is, hebben leerlingen aan het begin meer moeite om alle context even goed op te pakken'. Frans Hemmer: 'In het begin lever je in wat betreft diepgang.' Een ander minpunt kan bij de 'talige' methode en de daaraan gekoppelde toetsen liggen, meldt Giel Berkers. Zijn school maakt dan ook gebruik van *Moving history*, de Engelse vertaling van *Sprekend verleden*. Twee docenten noemen de overstap van onder- naar bovenbouw als mogelijke complicatie. 'De overgang naar 4-vwo kan problemen opleveren. De leerlingen krijgen dan een andere methode, minder actief en meer leren uit het boek',

'Hun analytisch vermogen neemt toe, omdat zij met originele bronnen in aanraking komen'

schrijft Sylvia Blom. Maurits Kamman weet dat een kleine groep leerlingen moeite heeft met de overgang naar het Nederlands. Een ander nadeel is dat 'veel van hun Engelse taalkennis dan weer afzakt.' Voor Jan Vermunt is het simpel: 'Nadelen? Eigenlijk geen. Ja, het is wat meer werk voor de leerlingen en ook voor mij: bij het nakijken kijk ik ook de taal na en geef ik *language feedback*. Dat kost wat meer tijd.' Wie tweetalig geschiedenisles wil geven heeft de keuze uit vier voor de Nederlandse markt gemaakte methoden: *Memo*, *Geschiedeniswerkplaats*, *Moving History* en *Digging Deeper*. Het is natuurlijk ook mogelijk om Britse methoden te gebruiken (zoals *History of our World* wat mede op het Dorendael College wordt gebruikt). De eerste drie genoemde methoden zijn de vertaalde Nederlandstalige methoden. *Digging Deeper* is een voor de tweetalige Nederlandse markt gemaakte methode. Van *Moving History* wordt, sinds *Sprekend Verleden* door een andere uitgever wordt gemaakt, het werkboek niet meer geleverd. Boekdistributeurs als Van Dijk en Iddink hebben nog een voorraad tekstboeken en staan scholen niet toe om zonder boete naar een andere methode over te stappen.

Als de steekproef waarop dit artikel is gebaseerd enigszins representatief is, dan is meer dan de helft van de markt op dit moment in

handen van *Digging Deeper*. *Geschiedeniswerkplaats* wordt op Metameer gebruikt, aangevuld met veel eigen materiaal. Op het Varendonck en Durendael is *Moving History* in gebruik. Het Jac. P. Thijssen en Doorendael hebben zowel voor de Nederlands- als Engelstalige lessen *Memo*. De overige scholen gebruiken de eerste of tweede editie van *Digging Deeper*. Op het Anna van Rijn College, één van de oudere tto scholen, wordt alleen in 6-vwo geschiedenis in het Nederlands gegeven. De leerlingen krijgen een zelf samengestelde syllabus in vwo 4 en 5.

De motivatie om voor een bepaalde methode te kiezen is verrassend eensluidend: voor de vertaalde methoden gaan de argumenten die gebruikelijk voor de Nederlandstalige methoden gelden op: een echte vwo-methode (*Moving History*), doorlopende leerlijn (allen), goede verhouding tekst/illustraties/opdrachten (*Memo*). Over *Digging Deeper* is de mening ook eensluidend: het is een op de tien tijdvakken gebaseerde, door Engelstaligen gemaakte methode, met veel authentieke bronnen (een eis binnen tto), gebaseerd op de CLIL-didactiek, dus met bijvoorbeeld regelmatig historische taalblokken. Voor Isidor Solis en zijn collega's was de keuze simpel: 'Het was destijds de enige beschikbare methode.'

Aandacht voor Europa

Europese en Internationale Oriëntatie is ook een onderdeel waar de scholen op worden afgerekend. Op vrijwel alle scholen wordt, binnen het vak geschiedenis of binnen aparte EIO-uren, in een bepaald onderbouwjaar aandacht geschonken aan Europa, de Europese eenwording en de Europese Unie. Dat gaat gedeeltelijk om kennis, maar zeker ook om samenwerkingsprojecten met scholen uit het buitenland. Regelmatig wordt het Europees Parlement bezocht als afsluiting van lessen over Europa. Op een aantal scholen is sprake van een aparte EIO-leerlijn. Binnen deze lijn wordt op het Metameer bijvoorbeeld aandacht geschonken aan *Europe, a cultural history*, waarbij naar de christelijke, klassieke en Germaanse wortels van Europa wordt gekeken. Op Durendael en het Van Lodenstein College worden lessen gegeven in het kader van *Global/World Citizenship*. Op veel scholen presenteren leerlingen hun onderzoek naar aanleiding van bijvoorbeeld historische personen, de Amerikaanse presidentsverkiezingen, landen, historische *graphic novels*, et cetera.

Soms wordt samen met scholieren uit het buitenland, onderzoek gedaan naar verschillen en overeenkomsten van elkaars cultuur. Het Canisius College werkt bijvoorbeeld samen met scholen in Canada, Libanon, Taiwan en Ghana, waarbij leerlingen vragen aan elkaar stellen, waarna later (via internet) de antwoorden aan elkaar worden gepresenteerd. Het gaat hierbij meestal om vakoverstijgende projecten die in projectweken worden uitgevoerd. Op veel scholen vinden studiereizen naar Engeland en uitwisselingen naar scholen in het buitenland regelmatig plaats. Dit soort reizen wordt zo mogelijk via internet voorbereid. Het gaat dan om onderzoeksprojecten, waarvan de resultaten bij samenkomst aan elkaar worden gepresenteerd. Het vak geschiedenis neemt regelmatig een prominente plaats in bij trips naar Canterbury (en Londen), York (en Newcastle), Oxford, Cambridge, Hastings en dergelijke. Het *British Museum*, *Dover Castle*, *Canterbury Cathedral* en het *Imperial War Museum* zijn bekende bestemmingen. Ook dichterbij huis, bijvoorbeeld rond Arnhem (de slag om Arnhem), Ieper (*In Flanders Fields*) en in Xanten (Archeologisch park en museum) worden – soms met uitwisselingsscholen – Engelse dagtrips gehouden.

Docenten die de vragenlijst invulden zijn allemaal zeer positief over het lesgeven in een tweetalige afdeling. Hierbij moet bedacht worden dat wie dit heeft ingevuld wellicht meer gemotiveerd is dan wie dat niet heeft gedaan. Daarnaast zal het beeld worden beïnvloed doordat acht van de dertien respondenten een leidinggevende tto-taak hebben. De lofzang is echter zeer duidelijk en geldt voor zowel voor docenten als voor leerlingen. Bas van Rooijen van het Dorenweerd College: 'Het geeft mij de gelegenheid om leerlingen extra uit te dagen door ontwikkelingen in een breder perspectief te plaatsen en ze daarmee te laten werken. Ook haal en leer ik veel door gebruik

te maken van 'Engelse' methoden en werkvormen.' Maurits Kamman, tto-coördinator op het Canisius: 'Voor mij is het lesgeven in het Engels een prachtige variatie in mijn beroep. Ik bevorder mijn taalvaardigheid. Ik kom tijdens projecten met veel buitenlandse collega's en leerlingen in contact. Dat is ontzettend mooi, maar ook belangrijk voor hen en mij. De leerlingen verrijken hun kennis van het Engels enorm. Hun analytisch vermogen neemt toe, omdat zij meer met originele bronnen in aanraking komen. Ten slotte wordt, met dank aan de verschillende EIO-projecten, de culturele bagage van de leerlingen meer gevuld dan die van de 'reguliere' leerlingen. ■

Links:
Opdrachten inleveren in het Natural History Museum.
Hiernaast:
Brits weer bij Dover Castle.

Internettips

De BBC heeft heel veel bruikbaar materiaal gemaakt, maar dit is helaas niet beschikbaar in Nederland. Regelmatig hebben anderen delen en/of fragmenten op YouTube gezet. Zie bijvoorbeeld *worst jobs in history*, waar op grappige wijze oude beroepen worden getoond.

- horrible-histories.co.uk en *horrible histories* op YouTube - Grappige games, feitjes en filmpjes over tientallen onderwerpen.
- www.schoolhistory.co.uk/resources - Veel materiaal over diverse onderwerpen voor verschillende niveaus. Inclusief direct te gebruiken *worksheets*.
- www.nationalarchives.gov.uk/education - Veel informatie over o.m. Britse geschiedenis met opdrachten gebaseerd op archiefmateriaal.
- www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/history - Twintigste eeuwse geschiedenis voor het examen; informatiesamenvattingen en toetsen.
- www.eyewitnesstohistory.com - Grote hoeveelheid bronteksten (met inleiding), geluids- en filmfragmenten over de wereldgeschiedenis.
- worldhistory.mrdonn.org - Lesplannen, games en PowerPointpresentaties over allerlei historische onderwerpen.
- Ga naar YouTube en zoek op *Crash Course History*. De Amerikaanse schrijver John Green legt in rap tempo en op eigen wijze in 42 filmpjes de wereldgeschiedenis uit.
- www.bbc.co.uk/history - Toelichtende teksten over allerlei onderwerpen. Via de tabs kunnen veel meer onderwerpen worden aangeklikt.
- www.khanacademy.org/humanities/history - *Flipped classroom* over 34 geschiedenisonderwerpen.

Alle links zijn ook te vinden op de website van Kleio. www.vgnkleio.nl/kleio